

Dramatikus és színházi nevelés a felnőttképzésben

Vojtek Ildikó

PTE BTK „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola
vojtek.ildiko@pte.hu

Kulcsszavak: drámapedagógia, színházi nevelés, felnőttképzés

A kutatás célja: A színházi nevelés és a drámapedagógia alkalmazásainak összegyűjtése a magyar felnőttképzésben

Kapcsolódás: a folyamatban lévő *Empowerment a felnőttkori színházi és dramatikus nevelésben* munkacímű doktori disszertációhoz

Kutatási kérdés: Hogyan és milyen keretek között alkalmaznak Magyarországon színházi és dramatikus nevelési módszereket felnőttekkel?

Módszer: forráselemzés, félig strukturált interjú, dokumentumelemzés (online tartalmak)

Az Ittémst Társulat felnőtteknek szóló improvizációs képzésének plakátja

Kép az Artemisszió Alapítvány Vágyak szívárványa képzéséről

Kutatásom során a felnőtteket bevonó színházi és dramatikus nevelés magyarországi előfordulásait vizsgáltam publikációk másodelemzése, online tartalmak elemzése és interjúk segítségével. Az OECD 2030-as stratégiájának előzetes felmérései alátámasztják, hogy a művészetpedagógia, melybe a színházi és dramatikus nevelés is tartozik, jelentős szerepet kell kapjon a közeljövő oktatásában, mivel nagyban fejleszti a változó világban előtérbe kerülő készségeket, úgy mint a kreativitást, a kommunikációt, problémamegoldást, az ön- és társismeretet, stb. (OECD, 2017) A színházi és dramatikus nevelés kapcsán általában a gyermek- és ifjúsági korosztályról beszélünk, disszertációmmal és jelen előadással szeretnék hozzájárulni ezen keret tágításához. Az alábbiakban bemutatom, milyen szervezetek milyen témájú képzéseken alkalmaznak színházi nevelési és/vagy drámapedagógiai eszközöket. Itt a folyamat alapú, képzés jellegű programokra koncentrálok.

A felnőttoktatás - felnőttképzésben régóta előtérbe helyezük a tanulóközpontú módszereket, melyek önállóságot, és kiegyenlített tanár-diák viszont biztosítanak a tanulóknak. (Lakner, 2013; Setényi, 2019) Knudson (1980) a gyerekek és a felnőttek tanítását egy fogalomba sűrítve humanológiának nevezi. A humanológia adja azt a fogalmi keretét, melyben egységes területként tekintek a gyermek- és ifjúsági korosztályra fókuszáló színházi nevelésre és drámapedagógiára, valamint a jellemzően felnőtteket bevonó alkalmazott színházra. A színházi és dramatikus nevelés alatt az összes drámapedagógiai és színházi nevelési műfaj összességét értem, vagyis olyan nevelési célzatú hosszabb-rövidebb folyamatokat, melyek színházi és drámapedagógiai eszközöket alkalmaznak. A színházi nevelés Ciboly-Bethlenfalvy (2013:324)-féle meghatározása szerint elsősorban a gyermek- és ifjúsági korosztály vesz benne részt, tehát a felnőttek, bár másodlagosan, de érintettek. Golden Dániel (2016) az alkalmazott színház típusai közé sorolja a társadalmi/politikai, a pszichológiai/terápiás és a pedagógiai célú is. Forráselemzés közben a képzési szakaszt (is) tartalmazó társadalmi és pedagógiai célú alkalmazásokat találtam relevánsnak jelen kutatáshoz.

A színházi és dramatikus nevelés a 20. század elején alakult ki a reformpedagógiai forradalom részeként, elméletében szorosan kapcsolódik a cselekvés pedagógiájához és a konstruktív szemlélethez. A színházi nevelési és drámapedagógiai folyamatokban a résztvevők fiktív közegben, de valódi tapasztalatot szereznek. (Kaposi, 2008) A drámapedagógia kitűzött célja a személyiség fejlesztése, a szociális és kommunikációs készségek fejlesztése, és a kreativitás növelése. (Gabnai, 2011) Az érzelmi és a kognitív funkciókat integráltan működteti, aktív részvételen alapszik, épít a korábbi tapasztalatokra, konstruktív pedagógiai módszer.

Juhászné (2009) kifejezetten javasolja a drámapedagógia alkalmazását a hátrányos helyzetű, például korai iskolaelhagyó és/vagy tartósan munkanélküli felnőtteknek szóló második esély program személyiségfejlesztő részére.

A színházi és dramatikus nevelés eszközeit, vagy másnéven a nevelési és/vagy társadalmi célú alkalmazott színháza gyakran színházi nevelési társulatok alkalmazzák felnőttekkel, de emellett művelődési házak, civil szervezetek, és kommunikációs trénerok is élnek vele különböző típusú képzéseiken. Előfordulnak személyiségfejlesztő, önismereti tréningeken, a közösségfejlesztési programokon, a csapatépítőkon, a nyelvi képzéseken, valamint tanárok, coachok, színészek továbbképzésein. Szociális területen is számos projekt alkalmaz színházi és dramatikus elemeket, például áldozattá válás megelőzésére, erőszakmentes kommunikáció tanítására, hátrányos helyzetűek második esély típusú képzésein, hajléktalanokkal, fogyatékosokkal, börtönökben, valamint idősekkel is. Egy ilyen példa a Rábai Miklós Művelődési Ház tartósan munkanélkülieknek, pályakezdőknek, megváltozott munkaképességűeknek szóló programjai. A Békés megyei Nemzeti Művelődési Intézet fiatal, munkába visszatérő anyáknak és tartósan munkanélkülieknek szervez önmenedzsmen tréninget, ahol drámapedagógiát is alkalmaznak. Zalay Szabolcs (2002) egy dramatikus elemekre építő kommunikációs tréningről számol be. A Magyar Bibliodráma Egyesület a Biblia megértését és megélését elősegítő használat dramatikussá alakította felnőtt csoportjaikban. (Tóth, 2016; Novák, 2017)

A magyarországi felnőtteknek szóló, színházi és dramatikus nevelési elemeket alkalmazó képzéseket háttér szempontjából két fő csoportra oszthatjuk: egyrészt, olyan képzésekre, melyeket színházi, színházi nevelési, drámapedagógiai, alkalmazott színházi szervezetek tartanak, másrészt olyanokra, amiket más profilú szervezetek. Az első csoportba tartozik többek között a KÁVA, a MU Színház, a Trafó, a ParForum, a Krétakör, a Nem Privát Színház, az AppArt, a RÉV, a Momentán Társulat és számos más improvizációs színházi társulat, az Utcaszínházi Alkotóközösség, a Fórum Színházi Közösség, és a Montázs Drámapedagógiai és Közművelődési Egyesület. A második csoportba tartozik például az Artemisszió, a Nem Adom fel Alapítvány, az Egyesek, illetve számos for-profit, tréningeket szolgáltató cég, például Impact Works.

Ezen két típusú szervezet közül választottam ki egyet-egyét, és készítettem egy rövid interjú képviselőikkel, hogy többet megtudjak ezekről a képzésekről. Takács Gáborral, a KÁVA Kulturális Műhely művészeti vezetőjével és Végh Pannival, az Artemisszió alkalmazott művészetért felelős munkatársával beszélgettem a kutatás tárgyához kapcsolódó korábbi és jelenlegi felnőttnek szóló képzés jellegű programjairól.

Az 1996 óta működő KÁVA számos ilyen jellegű projekten dolgozott együtt a ParForummal, egy ilyen volt az idei évadban a *Legalább nulláról kezdeném*, amely az adósságszűrés témáját járta körül nyíregyházi fiatal felnőttekkel. Saját, jelenleg is futó projektjük az *Állampolgári Színház*, melyben érdeklődő felnőttekkel dolgoznak színházi és dramatikus eszközökkel egy témával kapcsolatos gondolataikkal, az idei évad témája a klimatehetetlenség volt. Emellett egy budapesti javítóintézetben fiatal felnőttekkel is dolgoznak folyamat alapon.

Az Artemisszió Alapítvány 1998-ban létrehozott civil szervezet, melynek fő célkitűzése az interkulturális, szolidáris társadalom építése. Tartanak hatnapos

képzéseket interkulturális kommunikáció témában szociális munkásoknak, rendőröknek, egészségügyi dolgozóknak, melynek részét képezi jég-törő játékokon kívül a drámapedagógiában alkalmazott fórumszínház konvenció is. Az elnyomottak színházához tartozó fórum színház alkalmazták a múltban és a jelenben is képzéseik során, melyek résztvevői felnőtt bevándorlók és menekültek. Képeznek ifjúsági- és szociális munkásokat is többek között alkalmazott színházi módszerekkel, Miskolc környéki falvakba is vittek már fórum színház folyamatokat. Jelenleg folyamatban van egy projektjük női bevándorlókkal, ahol a színházi eszközök mellett csoportos coaching is folyik.

Egy másik lehetséges felosztás a képzések típusa szerint, a direkt módon színházi nevelési – drámapedagógiai jellegű képzések, tehát ahol az elsődlegesen megfogalmazott cél ezen módszerek megismerése és alkalmazása; valamint az olyan képzések, amik más célúak, többnyire valamely konkrét tudástartalmat közvetítenek, és eközben élnek színházi és dramatikus eszközökkel. Az első típusba tartozó színjátszó jellegű programok kapcsán érdekes adat, hogy 2015-ben 4350 30-59 év közötti felnőtt vett részt amatőr színjátszókörökben Magyarországon (Tóth, 2016), bár itt kérdéses, hogy ebből mennyi esetben beszélhetünk képzésről. Egy másik érdekesség, hogy az utóbbi években növekvő számú improvizációs társulatok jellemzően mindkét típust működtetik: vannak improvizációs képzéseik a többnyire a nézőik közül kikerülő érdeklődőknek, valamint kommunikációs és csapatépítő tréningjeik, melyeket nagyobb cégeknek szolgálnak. Ilyen például az Ittémst Társulat, a Grund Színház, és céges vonaluk, a Dramatrix, a pécsi Improvokál Társulat, az Impróka, valamint a Momentán Társulat is, ahol pedagógusoknak szóló továbbképzést is tartanak improvizációs színházi módszerekkel. Hasonlóan a KÁVA is tart céges tréningeket.

Ciboly, Ádám – Bethlenfalvy Ádám (2013): *Színházi nevelési programok kézikönyve. Magyarország 2013.* L'Harmattan Kiadó, Budapest.

Gabnai, Katalin (2011): *Drámajátékok. Bevezetés a drámapedagógiába.* Helikon Kiadó, Budapest.

Golden Dániel (2016): A színház mint eszköz a dramatikus nevelésben. In: Görcsi

Péter, P. Müller Péter, Pandur Petra, Rosner Krisztina (szerk.): A színpadon túl. Az

alkalmazott színház és környéke. Pécs: Kronosz. p. 57–69.

Juhászné Víg, Éva (2009): Szocializáció és személyiségfejlesztés. In: <https://ofi.hu/tudastar/kihivasok-valasok/szocializacio> (02/02/2020)

Kaposi, László (2008): Mi a dráma és mi nem az? Dráma és színház. In: Lipták Ildikó, ed.: *Tanítási dráma. Drámapedagógia a hátrányos helyzetű tanulók integrált nevelésének szolgálatában. Segédlet tanfolyami hallgatók számára.* Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhatalmú Társaság, Budapest

Knudson, R. S. (1980). An alternative approach to the andragogy/pedagogy issue. *Lifelong Learning: The Adult Years*, 3 (8), 810.

Lakner, Szilvia (2013): *A felnőttképzés korszerű eljárásainak alkalmazása az emberi erőforrás fejlesztésében.* disszertation. ELTE PPK NDI

Neelands, Jonothan (1994): *Dráma a tanulás szolgálatában.* Magyar Drámapedagógiai Társaság, Budapest.

Novák Géza Máté (2017): Alkalmazott színház Magyarországon. In: Ciboly Ádám, szerk.: *Színházi nevelési és színházpedagógiai kézikönyv.* InSite, Budapest

OECD (2017): *Education at a Glance 2017: OECD Indicators.* OECD Publishing, Paris

Setényi, János (2009): Pedagógusi kompetenciák a felnőttképzésben. In: <https://ofi.hu/tudastar/tanulo-felnott-felnott/pedagogusi-kompetenciak> (02/02/2020)

Szauer, Erik (2006): *Inkluzív nevelés – drámapedagógia. Kézikönyv a pedagógusképző intézmények számára.* Sulinova Kht., Budapest

Szauer Erik (2013): A dráma mint pedagógia. In: Kaposi László [szerk.]: *Drámapedagógiai olvasókönyv.* II. Kerületi Kulturális Közhatalmú Nonprofit kft. 11-26.

Tóth, Zsuzsanna (2016): *Drámapedagógia az iskolán kívül.* In: Eck et al., ed.: *Dráma - Pedagógia – Színház – Nevelés.* Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest

Zalay, Szabolcs (2002): A drámapedagógiai ihletű kommunikációs tréning. In: *Drámapedagógiai magazin*, 2002/2. Budapest